

УДК 398:94 (161.2)

DOI: 10.31471/2304-7402-2023-18(69)-363-370

**ПЕРЕДВЕСІЛЬНІ ТРАДИЦІЇ СЕЛА НОВОСЕЛИЦЯ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ****Наталія Вівчарик, Мирослава Глушко**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: vivcharik@ukr.net*

У статті проаналізовано передвесільні обряди села Новоселиця Коломийського (в минулому Снятинського) району Івано-Франківської області, а також етап приготування до весілля, пісенний супровід. Зокрема розглянуто такі складові передвесільного циклу, як «обзорини», «церемонія сватання», «злагода», «голошення заповідей». Принагідно вказано, що в давніші часи про одруження хлопці і дівчини іноді домовлялись їх батьки, які прагнули об'єднати свої земельні угіддя, майно. Також у статті розглянуто процес приготування до весілля, який у селі Новоселиця розпочинається в четвер. Описано обряд плетіння віночка, зокрема виокремлено, які рослини та предмети використовуються для його виготовлення. Також поетапно проаналізовано процес збирання деревця в домі нареченого та нареченої. Вказано, що місцеві жителі вірять, що ялинове дерево береже від негараздів.

Проілюстровано, що один із етапів приготування до весілля в селі Новоселиця відбувається в п'ятницю, коли майбутня невістка має запросити батьків нареченого на весілля. Принагідно проаналізовано символічні образи в піснях, які виконують у процесі приготування до весілля. Зокрема виокремлено такі, як калина, ягідки, садочок, цвіт, калач, з'ясовано, як вони пов'язані з весільним обрядом.

У статті доведено, що родинно-обрядова творчість тісно переплітається з життям та побутом жителів села Новоселиця, супроводжує важливі події, зокрема одруження. Окрім утилітарної, весільний фольклор часто виконує ще й магічно-ритуальну функцію, а вивчення і збереження культурної спадщини важливе для аналізу культурно-історичного розвитку певного населеного пункту.

Ключові слова: фольклор, весілля, обряд, пісня, образ, мотив, символ.

Постановка наукової проблеми та її значення. Як відомо, усна народна творчість є важливою частиною культурної спадщини, адже відображає традиції, цінності, вірування та національну ідентичність. Дослідження фольклору передбачає збереження та вивчення народної спадщини конкретного регіону, яка може бути втрачена або навмисне видо-

зміненна у зв'язку з різними суспільно-політичними віяннями. Фіксація звичаїв і традицій, аналіз їх особливостей на певних територіях важливі для збереження та наукового вивчення культурної спадщини, розуміння історичного та культурного контексту, а також для збагачення національного мистецтва, осмислення розвитку певного населеного пункту, аналізу фольклорних сюжетів і образів у літературі, що й зумовлює **актуальність** нашої статті.

Родинно-обрядова творчість тісно переплітається з життям та побутом, супроводжує важливі для людини події, передбачає пісенно-музичний супровід. Фольклор, окрім утилітарної, часто виконує ще й магічно-ритуальну функцію [10, с. 193]. Нашою **метою** є дослідити передвесільні традиції села Новоселиця Івано-Франківської області, етап приготування до весілля. З мети випливають наступні **завдання**: зібрати та систематизувати фольклорні тексти села Новоселиця, які пов'язані з підготовкою до весілля; проаналізувати складові передвесільного етапу та пісні, які його супроводжують; виокремити символічні образи та з'ясувати їх витoki, оскільки всі етапи українського весілля супроводжується піснями, які передають багатоаспектну емоційну палітру, що пов'язана з однією з найважливіших в особистому житті людини подією – одруженням, яке асоціюється з радістю, веселощами, проте водночас містить і тужливі епізоди, які пов'язані з прощанням із дівуванням, батьківською оселею. **Об'єктом** нашого дослідження є весільні традиції, обряди, пісні, які виконуються на різних етапах цього дійства, що зафіксовані від жителів села (Тарабас Орести Петрівни, 1951 р. н., завідувачки Будинку культури в селі Новоселиця, Паранчич Олександри Василівни, 1981 р. н., вчительки української мови і літератури Новоселицької гімназії), а також зберігаються в архівах завдяки записам Оксани Кузьменко. **Предметом** вивчення є регіональні особливості весільного обряду в селі Новоселиця Івано-Франківської області. Теоретико-методологічною базою послужили праці Валентини Борисенко, Валерія Войтовича, Олекси Воропая, Михайла Грушевського, Галини Лозко, Йосипа Лозинського, Оксани Кузьменко, Зоряни Лановик і Мар'яни Лановик.

У роботі застосовано такі **методи**, як порівняльний, описовий та герменевтичний.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Покуття є одним із наймальовничіших та багатих з народознавчого погляду теренів Прикарпаття, контури якого, за етнографічними даними, досить близькі до географічних. Вони пролягають межиріччям буковинського Черемошу та Пруту, окреслюючи територію своєрідного кута (звідси й пряма етимологія назви регіону) в межах Івано-Франківської області. До регіону Покуття належать території сучасного Івано-Франківського, Коломийського, частини Косівського та Надвірнянського районів [6, с. 24].

Відомості про заселеність та культурний розвиток Покуття нам доступні з праць етнографів: Оскара Кольберга, Володимира Гнатюка, Володимира Кобринського. Детальне дослідження цього регіону здійснив поляк Ксаверій Мрочко, який тривалий час працював інспектором шкіл у Снятинському та Городенківському районі. Його працю «Снятинщина. Причинки крайової етнографії» надрукували в «Літературно-науковому провіднику» 1893 року. Саме тут подана «характеристика Покуття – невеликого, але цікавого в етнографічному куточка, де схрещуються різні впливи...» [1, с. 160].

У Коломийському (минулому Снятинському) районі, на стику Гуцульщини, Буковини та Покуття, на берегах річки Рибниці, розміщене невеличке село Новоселиця. Місцеві жителі зауважують, що їм «рукою подати» до славнозвісних гуцульських Косова та Кутів, буковинських Вижниці та Чернівців, покутських Заболотова та Коломії.

Назва села, згідно тверджень топоніміста регіону Покуття Дмитра Бучка, походить від апелятива «новоселиця» – село, яке нещодавно заснувалось [цит. за 7, с. 25]. І справді, Новоселиця між іншими сусідніми селами – наймолодша. Так, час заснування села датується 1532 роком, а сусідні Джурів – 1398, Рожнів – 1408 роками.

Важливе місце у місцевому фольклорі посідають пісні, зокрема обрядові. Родинно-побутові пісні в Новоселиці, як і в інших регіонах України, відображають найрізноманітніші аспекти сімейного життя та побуту, розповідають про родинні події, взаємовідносини між членами сім'ї, роботу, яку виконують по господарству, інші аспекти селянського життя [8, с. 174]. Весілля – невід'ємна частина традиційного життя й обрядової творчості новоселичан. Воно тісно пов'язане з народною драмою, складається з певних «дій», які передбачають використання усталених діалогів, монологів, полілогів.

Дослідники найчастіше поділяють весільну обрядовість поділяється три етапи: 1) передвесільний (сватання, змовини, заручини); 2) весільний (благословення, викуп, перетанцювання з неодруженими гостями); 3) післявесільний (поправини). Водночас існує чимало процесів, які виконуються в передвесільний тиждень, тому Мар'яна Лановик та Зоряна Лановик виокремлюють чотири етапи, додаючи ще один, який передує другому, – приготування до весілля (запрошення, прикрашання гільця, вінкоплетіння, дарування сорочки наречерому та ін.) [10, с. 198]. Весільні традиції в Новоселиці чітко розділені відповідно до цих складових, тому ми дотримуємося останнього поділу. До передвесільного циклу належить «церемонія сватання». Сватанню ж передують «обзори» або «оглядини». Після оглядин традиційно засилають старостів. Існують згадки, що в давніші часи про одруження хлопці і дівчини іноді домовлялись їх батьки, які часто прагнули об'єднати свої земельні угіддя, ґрунти та інше майно. Після «заслання старостів» у домовлений день

влаштовують «злагоду». Із того часу хлопець та дівчина вважаються зарученими.

Передвесільний цикл передбачає «голошення заповідей» у церкві, коли священник протягом трьох тижнів після недільного Богослужіння повідомляє прихожан про намір молодят одружитися. Метою є проінформувати односельців і з'ясувати, чи не існує перешкод для укладання цього шлюбу. У такий спосіб громада може запобігти обману або невірності одного з наречених.

У селі Новоселиця основне святкування відбувається в суботу, а етап приготування до весілля розпочинається в четвер. У хаті молодої в цей день «шиють» віночок. Олекса Воропай вказує, що в давнину крім живих квітів для виготовлення цього весільного атрибуту подекуди використовували також пташине пір'я [4, с. 493]. До процесу виготовлення вінка в селі Новоселиця, як правило, залучається тільки одна людина, найчастіше – хрещена мама (хресна матка). Якщо вона відсутня, то цю роль виконує інша родичка, котра щаслива у шлюбі. У віночок «вшивають» кілька монет, щоб в домі наречених завжди були гроші, а також шматочок хліба як символ достатку. Для плетіння використовують барвінок, васильок, квіти і кольорові шовкові нитки, щоб життя було барвистим. Ці рослини використовують для прикрашання й інших весільних атрибутів. Весільний віночок виступає символом незайманості, дівування, яке закінчується, коли пара бере шлюб:

На калинонці дві ягондці!!! Не папороть цвіте,/ Мамка віночок кладе!!! Татко погоджєє./ До шлюбу віріжєє!!! Ой куда ж ти, молоденька, ходила,/ Що так твоя голівонька зацвіла?!! У садочок, моя мамко, в садочок,/ Впав мені на голівку цвіточок!¹

У цій пісні наявний символічний образ калини і пари ягідок, які достигли. Вони уособлюють молоду пару, яка збирається одружитися. Згадка про папороть асоціюється з вірою в магичну силу цвіту цієї рослини, що може подарувати «вічне» щастя. Найчастіше у весільних обрядах у селі Новоселиця зустрічаються такі ботаноморфні образи, як калина, барвінок, ружа, які використовуються у весільній обрядовості як символ дівування або завершення цього етапу. Вдягання віночка до шлюбу передбачає батьківське благословення: «...Мамка віночок кладе! Татко погоджєє, до шлюбу віріжєє!». Згадка про «голівоньку, яка зацвіла» вказує на завершення етапу дівування, дотримання усталених норм та наближення переходу в інший стан. Це підтверджують згадки про «садочок і цвіточок» як місце зустрічі закоханих, розвиток їх почуттів. У селі Новоселиця ці образи доволі часто зустрічаються в піснях, які пов'язані з різними етапами весілля.

---

¹Записано від Тарабас Орести Петрівна (1951 р. н., завідувачка Будинку культури в селі Новоселиця).

Символічним цвітом (власноруч виготовлені квіти) в селі Новоселиця прикрашають ялинові деревця, які вдягають у домі обох молодих перед весіллям у четвер. Цей обряд називають «зачинанням», оскільки починається підготовка до весілля – паперовими квітками вдягають весільне деревце. Вічно зелене хвойне дерево символізує «дерево життя» [3, с. 622], зв'язок поколінь, тяглість роду. У четвер після обіду молодий має принести з лісу ялинове деревце, яке ввечері «збиратимуть» у його домі. Також наречений дбає, щоб таке саме деревце було в оселі майбутньої дружини, адже, як правило, в Новоселиці та близьких селах весілля святкують окремо в домі хлопця та дівчини. Молодий і його дружби приносять невеличку ялину в хату дівчини, а за це їх частують. У весільних піснях села Новоселиці «дерево» – своєрідний символ новоствореної родини. Саме воно один із центральних атрибутів весільного обряду та стрижневих символів весільної пісенності [6, с. 24]. Це деревце символізує початок сімейного життя молодят. Місцеві жителі вірять, що ялинове дерево береже від негараздів. Згідно з народними звичаями, верхню квітку чіпляють мама й тато. Після того такі ж прикраси прив'язують найближчі родичі та друзі. «Одягнене» деревце кріплять по центру калача, який символізує достаток, щасливе життя, а кругла форма – безконечність. Цей ритуальний хліб присутній на кожному етапі весілля. Коли деревце «вбрали», тоді співають:

На калиноньці дві ягодонці.// До нас, Боже, до нас,/ Бо в нас тепер гаразд.// Весіле сі зачинає,/ Деревце сі убирає.// Ой упало із горішка зеренце!// Несіть, несіт, мій таточку, деревце!// Бо вже мені та й розлука з тобою!¹

Виконання цієї пісні має прикликати щастя, забезпечити «добрий час» для весілля, випросити Господнє благословення. У пісні закладена парна символіка («дві ягодонці»), а також символічне прощання з батьками – «упало горішка зеренце»). Зменшувально-пестливі слова покликані передати любов, ніжність і жаль від неминучої розлуки з батьками, рідним домом. «Калинонька» та «ягодонька» – це вказівка на те, що батьки виростили своїх дітей, вони вже готові до шлюбу; любов, яку дарували дітям, дала добрі плоди, тепер цього бажають молодят. Традиційне звертання до Бога звучить як прохання благословення, опіки вищих сил, а лексема «гаразд» вказує на щастя і долю, які мають панувати в новій сім'ї. Обряд «збирання деревця» асоціативно пов'язаний із тим, що життя майбутньої пари має бути веселим, щасливим, багатим, тобто їх родина буде «уквітчана» гараздами. Весільні пісні на кожному з етапів містять своєрідні «магічні формули», які покликані виявити шану до батька і матері, побажати щастя, зокрема родинам, у яких виростили наречені,

¹Записано від Тарабас Орести Петрівна (1951 р. н., завідувачка Будинку культури в селі Новоселиця).

а також випросити Божого благословення для молодят. Якщо раптом поблизу осель наречених хтось помер, то всі ці обряди відбуваються вночі.

Наступний етап новоселицького весілля відбувається в п'ятницю, тоді майбутня невістка має прийти до будинку своїх «других батьків» із подарунками та запросити їх на весілля. Із батьківської оселі святково одягнена дівчина (у традиційній вишиванці та віночку) йде разом із друзками. Перед цим її благословляють батько та мати, а також старші члени родини, які живуть разом із нею, такими словами:

Ой, куда ж ти, молоденька, ся збирає,/ Що так гарно голівоньку ся збираєш? // Ой, у село, моя мамко, у село,/ Щоби було усім людям весело!// Йди доню не барисі,/ До вечора поверниси!// До вечора поверниси,/ Усім людям поклониси!// І старому, і малому,/ І усьому роду своєму!¹

Цей епізод приготування до весілля засвідчує шану та повагу до старших, а також вдячність батькам, що виховали доброго сина, який стане головою сім'ї. Молоді, як правило, кланялися односельцям, яких зустрічали. Також у рядках пісні відображена вимога до неодружених вчасно повертатися додому, не засиджуватися до смеркання.

Прийшовши до будинку нареченого, молода віддає шану його батькам:

Тату і мамо, прийміть сі колачі,/ як червону калину.// А мене, мамко,/ – за свою дитину!// А вашого сина/ мені за чоловіка!// Не на рік, не на два,/ А на весь наш вік!²

Коли молода запрошувати батьків нареченого на весілля, то відразу дарує майбутньому чоловіку сорочку, яку він одягне до шлюбу, а його батькам – гостинці, символічні подарунки. Найчастіше – це три калачі, які приймає батько, та святкова хустина для матері. Валерій Войтович вказує, що число три втілює символісну вісь світу, єдність минулого, теперішнього і прийдешнього, а також символічності цього числа в релігії – триєдиність Бога (Отця, Сина, Святого Духа) [3, с. 583]. Числова семантика головним чином зосереджується на магічному значенні числа три й ритуальній функції хліба. Колись існував обряд випікання короваю вдома в печі, проте зараз у селі Новоселиця цей обряд занепав. Хліб виступає символом достатку, благословення. Наречена звертається до батьків свого майбутнього чоловіка, як до власних. А це вказує на об'єднання двох родів, прийомом майбутньої невістки в родину нареченого. Із цього дня дівчина називає його батьків «татом» і «мамою».

Висновки та перспективи дослідження. Передвесільний етап у селі Новоселиця включає «обзорини» («оглядини»), «злагоду», «голо-

¹Записано від Паранчич Олександри Василівни (1981 р. н., вчителька української мови і літератури Новоселицької гімназії).

²Записано від Паранчич Олександри Василівни (1981 р. н., вчителька української мови і літератури Новоселицької гімназії).

шення заповідей». Підготовка до весілля в цьому населеному пункті починається в четвер з плетіння віночка та «збирання деревця», яке приносить дружки та наречений у свою оселю та дім молодої. Ці обряди вказують на традиційне використання таких рослин, як барвінок, васильок, рожа, а також хвойних дерев. Віночок і «вбрана» ялинка є важливими весільними атрибутами.

У селі Новоселиця існує обряд запрошення нареченою батьків майбутнього чоловіка на весілля. Це символізує прийняття невістки в родину, після цього вона звертається до батьків чоловіка, як до власних, називаючи їх татом і мамою.

Символічну роль відведено також ритуальному хлібу – калачу. На ньому кріплять ялинове деревце, а також три калачі несе молода напередодні весілля в дім нареченого. Символіка числа три містить позитивну конотацію, вказує на єдність і цілісність.

Пісні супроводжують усі етапи весільної обрядовості в селі Новоселиця. Вони служать своєрідним засобом спілкування між учасниками дійства, способом вираження емоцій, окреслюють ритуальність подій. Весільні пісні відіграють роль «містка» між різними етапами весілля.

Серед перспектив подальших досліджень вважаємо вивчення інших етапів весілля, порівняння весільних звичаїв і обрядів села Новоселиця Івано-Франківської області з традиціями інших сіл цього регіону.

Література

1. Архів ІН НАН України. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 437. 160 арк. (Кузьменко О. Фольклорні записи з Покуття, 1997 р. [Коломийський, Городенківський, Снятинський р-ни Івано-Франківської обл.]).
2. Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ – поч. ХХІ століття / Гол. ред. Г. Скрипник; НАН України. К.: ІМФЕ, 2016. 256 с.
3. Войтович В. Українська міфологія. К.: Либідь, 2005. 664 с.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. К.: Оберіг, 1993. 590 с.
5. Красовська І. Весільна обрядовість Сокирянщини кінця ХХ – початку ХХІ ст.: структурно-семантичні та художні трансформації: дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01; ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2020. 359 с.
6. Кузьменко О. Фольклор Покуття: динаміка традиції. Народознавчі зошити. № 1 (133), 2017. С. 23-60.
7. Пилип'юк В., Сіреджук П. Новоселиця над Рибницею. Львів: Світло і Тінь», 2006. 152 с.
8. Лозинський Й. Українське весілля; АН України. Ін-т народознавства; Упоряд. і вступ. ст. Р. Ф. Кирчіва. Київ: Наукова думка, 1992. 174 с.
9. Творун С. Українські обрядові хліби. *Культурно-історичний портал «Спадщина Предків»*. 28.03.2019. URL: <https://spadok.org.ua/narodni->

звучаючі-і-обряди/vesilni-obryadovi-khliby-korovayi-i-kalachi(дата звернення: 10.09.2023).

10. Українська усна народна творчість: підручник / М. Лановик, З. Лановик. К.: Знання-Прес, 2006. 591 с.
11. Українська фольклористична енциклопедія: у 2-х т. / Упоряд., наук. ред. М. К. Дмитренко. Київ: Сталь, 2018.

THE PRE-WEDDING TRADITIONS OF NOVOSELYTSYA VILLAGE IN THE IVANO-FRANKIVSK REGION

Nataliya Vivcharyk, Myroslava Hlushko

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;

76000, Ivano-Frankivsk, str. Shevchenko, 57;

e-mail: vivcharik@ukr.net

The article analyzes the pre-wedding rituals of Novoselytsya village in the Kolomyia (formerly Snyatyn) district of the Ivano-Frankivsk region, as well as the preparations for the wedding and the accompanying songs. In particular, it examines the components of the pre-wedding cycle, such as "obzoryny" (preliminary arrangements), "svatannya" (matchmaking), "zlahoda" (reconciliation), and "holoshennya zapovidei" (announcement of commandments). It is noted in passing that in earlier times, marriages were sometimes arranged by the parents of the bride and groom, who aimed to unite their land holdings and property.

The article also delves into the process of preparing for the wedding, which begins on Thursday. It describes the ritual of weaving a wreath, specifically highlighting the plants and objects used in its making. The step-by-step process of decorating the bride and groom's home is also presented. It is mentioned that local residents believe that the spruce tree protects against misfortune.

Illustrated in the article is the fact that one of the stages of wedding preparation in Novoselytsya village occurs on Friday when the future bride is expected to invite the groom's parents to the wedding. Symbolic imagery in songs performed during the wedding preparations is also analyzed. Notably, symbols such as viburnum, berries, a garden, flowers, and a wedding bread (kalach) are singled out, and their connection to the wedding ritual is explained.

The article establishes that family and ritual creativity are closely intertwined with the daily lives of Novoselytsya residents and accompany significant events, including weddings. In addition to its utilitarian function, wedding folklore often serves a magical and ritualistic purpose. The study and preservation of cultural heritage are crucial for understanding and analyzing the cultural and historical development of a specific locality.

Keywords: *folklore, wedding, ritual, song, symbol, motif.*